

RÖD OCH BLÅ

Röda och blå färgytor började dominera i mitt måleri under 2015. Jag har funderat över varför det blivit så. I denna lilla essä vill jag tränga djupare in i frågan vad de två färgerna uttrycker och om de är grundläggande på ett sätt som påminner om svart och vitt?

Tittar jag tillbaka på vad jag målat tidigare märks det att jag förut strävat efter att uttrycka väldigt mycket samtidigt. Jag ville maxa upplevelsen. Men efteråt kom känslan av utmattning när jag betraktade de färdiga målningarna. Jag orkade inte leva nära dem. Så ville jag inte ha det! Därifrån började min väg att utesluta allt det som inte behövs. Att ta bort det som går att avvara. Kvar återstår det röda och det blå samt mötet dem emellan.

Nu utforskar jag dessa färger när jag målar. Möjligheterna känns oändliga.

Varför blev det just den röda och den blå färgen?

Visserligen hade jag tidigare använt färgparet tillsammans med de övriga färgerna ur färgkretsen, men varför blev just rött och blått kvar när jag uteslöt det som inte behövdes?

Rött och blått är enligt min mening varandras motsatser trots att de inte är komplementfärger.

De röda färgtoner jag använder i målningarna ligger mellan orange och mörkt karminröd. De blå tonerna mellan azurblå och indigo. Koboltblå är min favorit, speciellt det ljusa pigmentet.

Kan jag finna någon förklaring som svar på min fråga? Vi börjar med att undersöka hur dessa två färger förhåller sig till varandra fysiologiskt.

Tittar vi genom ett prisma kan vi se två varianter av spektrum. Färgerna dras ut, nästan skiktas fram, vid det betraktades kanter. Det första kommer fram från ur det mörka och går från violett, blått och grönt mot gult. det andra från rött och orange till gult.

Om en solstråle får lysa genom ett prisma visar sig ett spektra på väggen: rött, orange, gult, grönt blått, mörkblått och violett.

Visst är det märkligt att gult återfinns mellan blått och rött!

Kan det här vara en av anledningarna till att jag nu så länge har kunnat arbeta med färgkombinationen? Det gula ligger nära ljuset och rött och blått innehåller det mesta inom ett färgspektrum.

Wassily Kandinsky, J W Goethe och Rudolf Steiner har studerat färgerna omsorgsfullt och skrivit ned sina betraktelser och slutsatser.

Nyfiken läser jag efter många år om Kandinskys *Om det andliga i konsten*. Där finner jag till min stora överraskning och glädje att Kandinsky menade att två färgtoner först nu i hans egen tid, kunde föras samman, efter att de i århundraden ansetts disharmoniska. Detta gäller i synnerhet sammanställningen av rött och blått. Färgerna har inget fysikalisk släktskap men de är varandras andliga motsatser. Därför menar Kandinsky att de utgör en av de mest verkningsfulla och användbara av alla harmonier.

Goethe skriver i sin *Färglära* att den, som han kallar, karaktäristiska färgklangen gulrött och blårött har något uppfordrande och upphöjt över sig. Den ger oss en föräning av purpur.

Kan rött och blått användas som varandras motpoler och uttrycka det vi känner som människor?

I avsnittet *Färgens sinnliga - sedliga verkan* beskriver Goethe att rödgult ger en känsla av värme och högsta glädje. Gulröd skänker oss en odräglig våldsamhet och den är mycket energisk. Rött bär allvar och värdighet, huldhet och behag.

Den blå färgen, menar Goethe, för alltid med sig mörker och det ligger en motsägelsefull upplevelse av eggande och ro när vi skådar den. Vi kan känna köld och skugga av dess anblick.

Kandinsky beskriver att varmt rött verkar hetsande om den betraktas isolerat, men om den binds vid en form som hämtas från naturen ger det upphov till skillnader i färgens inre verkan. Han konstaterar att vissa färger framhävs av vissa former, medan de försvagas av andra.

Blå är himmelens färg. Ju blåare den blir, desto mer lockas vi av det blås oändlighet. När den sjunker mot svart får den en klang av oändlig sorg, blir den ljus ändrar den karaktär till tiggande stillhet.

Rött kan vi uppleva som att det rör sig mot oss, det tränger sig på. Blått rör sig från oss och skänker vila. Rött är aktiverande och blått passiviserande.

Steiner har förklarat detta i *Färgernas väsen*, där utvecklade han även att blått strålar in i sig själv, koncentriskt, tvärt emot gult som strålar utåt. Rött är kvar på sin plats och skänker på så sätt ett lugn.

Dessa olika egenskaperna hos rött och blått kan vara orsaken till att jag har fastnat för dem.

Jag har visat mina målningar för familj och vänner och deras beskrivningar av vad färgerna uttrycker är ganska enhetliga. Det röda gav känsla av land, kropp, kött och blod. Det blå associationer till vatten, svalka, himmel och luft. Fast och rörlig materia.

När jag läser Kandinsky, Goethe och Steiner befästs deras uttalanden.

Nu ska vi titta på hur andra konstnärer har arbetat med färgparet rött - blått.

I medeltida konst förekommer ofta rött och blått som dominerande färger tillsammans med lugna jordfärger och inte så sällan guld. Maria får ofta

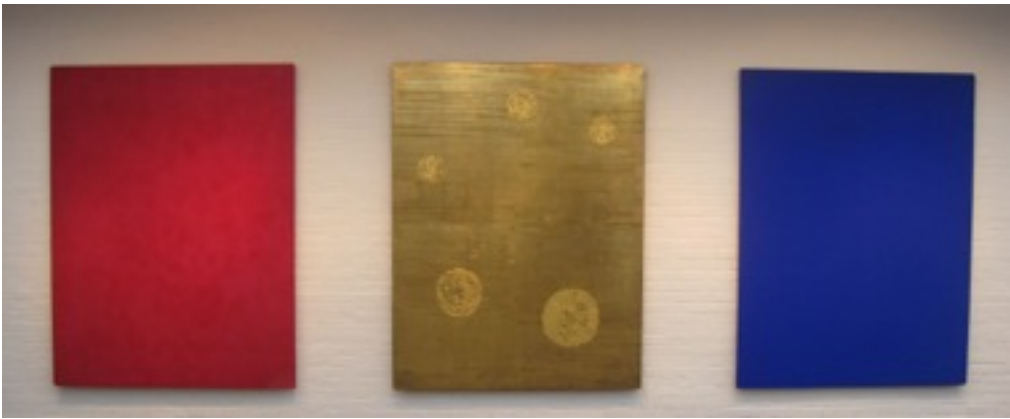
en röd dräkt med en blå mantel. Detta går igen i Giottos måleri och tittar vi på *Jesu födelse* och *Kristi begråtande* från Arenatemplet i Padua, målat 1303, ser vi att färgerna rött och blått framträder på freskerna.

Hos Fra Angelico och Robert Campin, här *Bebådelsen* från Merodealtaret cirka 1427, ser vi samma sak.

I Michelangelos *Adams skapelse*, Sixtinska kapellet 1480-talet, dominerar också rött och blått. Det finns många exempel att finna.

Yves Klein koncentrerade sig på en av färgerna i taget, men hängde dem bredvid varandra. Nedan ser ni en bild av *Triptyk*, 1969-tal, från utställningen på Centre Pompidou 2007.

Piet Mondrian arbetade med rött, blått, gult, svart och vitt. Kan vi hitta något i rött och blått hos Kandinsky själv, han som menade att färgklangen skulle verka i hans samtid? Ja, många av hans målningar har färgerna som dominerade drag, men andra mer tillbakahållna färger finns också med i kompositionerna. Samma sak hos Matisse som gärna lägger grönt tillsammans med rött och blått. Picasso hade en rosa och en blå period, han kombinerade även färgerna i en del målningar.

Marc Rothko undersökte kombinationen precis som alla andra färgvariationer. Här ser ni *No 1 Royal red and blue* från 1954.

Picasso Rothko

Louise Bourgiouse arbetade gärna med färgerna var för sig men kombinerade dem också.

Gult eller guld vill gärna tränga sig in bland färgerna. Det har jag märkt av när jag målar. En gång skulle jag byta plats på det röda och blå, då krävde den röda gult och vips blev det en annan balans i målningen.

Guldet ger det gula en tyngd men även det motsatta - en översinnlig känsla. Det röda kan genom en orange ton tillfredsställa denna längtan mot gult.

Utan gult klickar färgtonen rött och blått klart och har, enligt mig något vaket och som verkar likt en konfrontation. På så sätt kan blått och rött liknas vid paret vit och svart. Det är dock färg vi arbetar med och färg anger i högre grad vilka känslor det rör sig om än då vi endast använder oss av vitt och svart.

Antagligen representerar färgparet röd och blå en dualism, en polemik som tar två olika känslor i anspråk hos oss människor. De står långt ifrån varandra i färgspektrumet såvida vi inte ser på violett. Det röda och det blå är i mångt och mycket varandras motsatser och kan på så sätt liknas vid vitt och svart.

Kanske passar rött och blått extra bra för att uttrycka vår tids känslor, både de privata och sådana som lever i världens sociala liv.

Om världen bara var blå och röd, vad skulle vi sakna då? Solen - det gula, och natten, ljuset och mörkret. Svart och vitt!
Det gula finns strax intill ljuset. Det gula uttrycker något helt annat.....
men det är en annan historia!

Jag har skrivit det här under julhelgen och döm om min förvåning när jag på julaftons morgon slog upp Dagens Nyheter kulturdel och fann denna målning av Lars Lerin.

Jag är kanske bara en del av min samtid när jag fastnat för det röda och det blå?

Lars Lerins akvarell är framsidan på Knausgårds nya bok *Vinterskildring*. Den 4 januari skriver Jesper Högström i DN att boken är **rak och skoningslös**.

Detsamma kan vi säga om färgkombinationen blå och röd!

Litteratur:

Goethe, J W. Färglära. Kosmos förlag 1979.

Kandinsky, W. Om det andliga i konsten. Konstakademins skriftserie nr 1, Stockholm 1969. Nilson, K G. Färglära. Bonniers Fakta Bokförlag AB

1982.

Steiner, R. Om färgernas väsen. Kosmos förlag 1995.